

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1. СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Мета заняття: проаналізувати поняття економічної безпеки держави, базові концепції та принципи економічної безпеки, розглянути основні складові економічної безпеки держави.

План заняття:

- 1. Економіка, ключові показники, економічні виклики сучасності**
- 2. Поняття економічної безпеки. Терміни, які використовуються у сфері забезпечення економічної безпеки**
- 3. Рівні та принципи економічної безпеки**
- 4. Економічна безпека держави як багаторівнева система: суть та складові**
- 5 Базові концепції економічної безпеки**

Ключові поняття: економіка, безпека, загроза, небезпека, інтерес, національна безпека, економічна безпека держави, предмет економічної безпеки держави, концепція економічної безпеки держави, рівні економічної безпеки, складові економічної безпеки держави,

Завдання для практичної роботи

► 1. Опитування, відповіді на проблемні питання – залучення декількох студентів групи, кожному індивідуально пропонується 1 питання для відповіді та дискусія між студентами групи під керівництвом викладача.

Проблемні питання для обговорення

Розкрийте місце економічної безпеки в системі національної безпеки

Сутність економіки та сучасні економічні виклики

Підґрунтя економічної безпеки

Ключові макроекономічні показники та їх роль в оцінці економічної безпеки

Поняття економічної безпеки

Терміни та поняття у сфері економічної безпеки: співвідношення та взаємозв'язок

Роль економічної безпеки держави в системі національної безпеки

Характеристика економічних інтересів держави

Структура рівнів економічної безпеки та їх характеристика

Системний підхід до економічної безпеки: елементи та взаємозв'язки

Принципи економічної безпеки держави

Базові концепції та теоретичні підходи до економічної безпеки

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

► 2. Засвоєння матеріалу – розв’язок завдань в письмовій та усній формі.

Завдання 1. Знайти відповідність базових термінів категоріального апарату економічної безпеки та трактування його сутності:

№ з/п	Термін	Трактування сутності
1	Загроза	А. Об’єктивна можливість негативного впливу на певне явище, систему, механізм, соціальний організм, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану тощо.
2	Небезпека	Б. Стан економічного розвитку суб’єкта господарювання (особи, держави, організації і т.д.), який забезпечує йому гармонійний розвиток і ефективне використання шансів і усунення загроз оточуючого середовища
3	Економічна безпека	В. Ступінь (рівень) захищеності від негативного впливу внутрішніх та (або) зовнішніх чинників.
4	Безпека	Г. Конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників чи умов
5	Національні економічні інтереси	Д. Реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері.
6	Індикатори економічної безпеки	Е. Життєво важливі матеріальні, інтелектуальні цінності, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує економічний суверенітет держави, її незалежність у розробці економічної політики та реалізації управлінських рішень, стійкість національної економіки, її відтворення та прогресивний розвиток
7	Концепція національної безпеки	Є. Система поглядів на забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності. У концепції сформульовані найважливіші напрями державної політики.

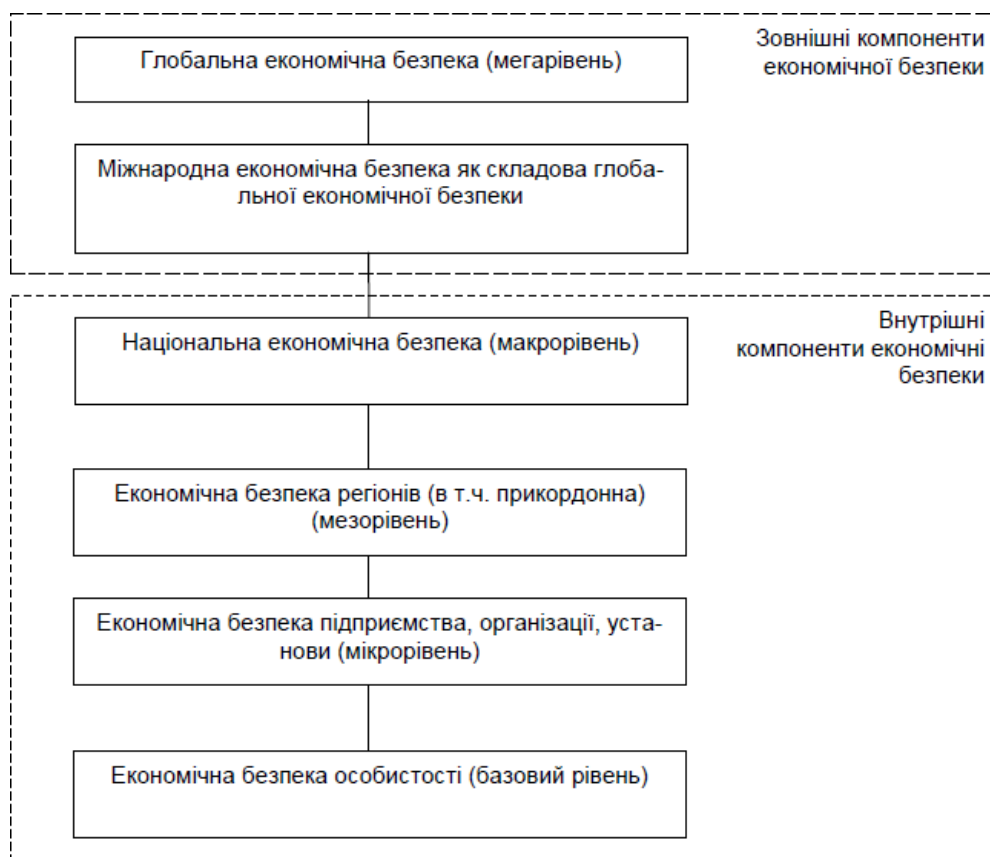
Завдання 2. Заповніть цільові пріоритети та засоби основних концепцій національної економічної безпеки, а також основні загрози економічній безпеці та методи їх подолання:

Період	Ідеолог	Основні загрози ЕБ	Цільові пріоритети	Засоби та методи
Камералізм				
Середина XIX ст.	Ф. Ліст	...	...	
Кейнсіанство				
30-ті роки XX ст.	Дж. М. Кейнс	...	...	
Інституціоналізм				
Друга половина XX ст.	Е. де Сото	...	...	

Завдання 3. Проаналізуйте особливості ієрархічних рівнів економічної безпеки: індивідуальна, локальна (мікрорівень), регіональна (мезорівень),

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

національна безпека (макрорівень), міжнародна безпека як складова глобальної безпеки, глобальна безпека (мегарівень):

Ієрархія зовнішніх і внутрішніх компонентів системи економічної безпеки

Завдання 4. Знайдіть відповідність назви та характеристики функцій економічної безпеки. Охарактеризуйте зв'язок між окремою функцією та принципами економічної безпеки держави в реалізації економічної безпеки держави.

№зп	Функція економічної безпеки держави	Характеристика	Принципи економічної безпеки держави
1	Захисна функція	А. Відповідно цієї функції, система економічної безпеки повинна постійно провадити заходи та механізми управління на всіх ланках та ієрархічних рівнях економічної системи для реалізації їх ефективної діяльності, з метою нейтралізації існуючих та потенційних загроз їх функціонування	..
2	Регулятивна функція	Б. Суть цієї функції полягає в здатності системи економічної безпеки держави реалізовувати повноцінний та адекватний захист всіх ланок економічної системи країни від існуючих та потенційних загроз, небезпек, викликів та ризиків	...

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

3	Превентивна функція	В. Відповідно цієї функції, система економічної безпеки держави повинна проходити постійне оновлення та вдосконалення, яке спрямоване на поліпшення механізмів та заходів протидії існуючим та потенційним зовнішнім та внутрішнім негативним впливам	...
4	Соціальна функція	Г. Полягає в тому, що діяльність системи економічної безпеки держави повинна бути спрямована на постійне задоволення вимог всіх членів суспільства та дотримання основних суспільних інтересів.	...
5	Інноваційна функція	Д. Виявляється у впровадженні заходів та ухваленні рішень, які направлені на ліквідацію або мінімізацію негативного впливу всіх зовнішніх та внутрішніх чинників у перспективі	...

Завдання 4. Заповни складові національної та економічної безпеки держави та надай їх коротку характеристику.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Завдання 5. Зазначте, які позиції відносяться до критеріїв економічної безпеки держави (стан економіки оцінюється шляхом визначення рівня забезпечення економічної безпеки):

- наявність внутрішніх та запозичених ресурсів (їх співвідношення) і можливість їх використання;
- дотримання законодавства та непорушність права власності;
- непорушність кордонів держави;
- удосконалення процесу використання факторів виробництва (праці, капіталу та природних ресурсів);
- зростання конкурентоспроможності економіки як у науково-технічному, так і в економічному вимірах;
- забезпечення ядерної безпеки;
- забезпечення соціальної стабільності та рівня життя;
- рівновага економічного простору та його єдність;
- недопущення проявів сепаратизму та попередження тероризму;
- завоювання економічного суверенітету, незалежності.

► 3. *Перевірка засвоєного матеріалу – проведення тестування в письмовій формі.*

Тестові завдання:

1. *Економічна безпека це –*

А. стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання;

Б. здатність країни своєчасно виявляти, запобігати і нейтралізувати реальні та потенційні загрози національним інтересам;

В. визначається як взаємодія акторів міжнародних відносин з операцій підтримання сталого миру на основі захисту міжнародної інфосфери, глобальної інфраструктури та суспільної свідомості світової спільноти від реальних і потенційних інформаційних загроз;

Г. система міжнародних відносин, що заснована на дотриманні усіма державами загально визнаних принципів і норм міжнародного права, виключає вирішення спірних питань і розбіжностей між ними за допомогою сили або загрози;

Д. стан та умови навколишнього природного середовища, за якого забезпечується екологічна рівновага та гарантується захист навколишнього середовища: біосфери, атмосфери, гідросфери, літосфери, космосфери, видового складу тваринного і

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

рослинного світу, природних ресурсів.

2. Наука, що займається вивченням проблем забезпечення економічної безпеки, назва якої походить від англійської «*economic security of state*» має назву:

- А. екомітейт;
- Б. екосек'юрейт;
- В. екосестейт;
- Г. еконергейт;
- Д. немає вірної відповіді

3. Підґрунтям економічної безпеки є:

- А. економічна незалежність;
- Б. стійкість;
- В. стабільність;
- Г. здатність до саморозвитку і прогресу;
- Д. вірні відповіді А-Г.

4. Згідно з камералістською концепцією, головною загрозою економічній безпеці є:

- А. "Провали" ринку
- Б. Конкуренція або інші дії іноземних держав
- В. Адміністративні бар'єри
- Г. Інфляція та безробіття
- Д. Корупція та бюрократизм

5. Інституціональна концепція економічної безпеки виникла у:

- А) 1840-х роках
- Б) 1930-х роках
- В) 1950-х роках
- Г) 1970-х роках
- Д) 1980-х роках

6. Основними рівнями забезпечення економічної безпеки є:

- А. глобальний, міжнародний, національний, регіональний, локальний
- Б. індивідуальний і державний
- В. глобальний, національний, локальний, базовий
- Г. регіональний і міжнародний
- Д. мезорівень і базовий рівень

7. Етимологічно термін «безпека» походить з грецької мови, у перекладі з

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

грецької термін «безпека» означає:

- А. стійкість і стабільність
- Б. володіти ситуацією
- В. захист національних інтересів
- Г. забезпечувати незалежність
- Д. дотримання законів

8. На яких принципах ґрунтується політика економічної безпеки?

- А. верховенство закону у забезпеченні економічної безпеки;
- Б. додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави;
- В. взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави за гарантування економічної безпеки;
- Г. своєчасність і адекватність заходів щодо відвернення загроз і захисту національних економічних інтересів;
- Д. всі відповіді вірні.

9. До принципів, на яких ґрунтується політика економічної безпеки, не відноситься:

- А. верховенство закону у забезпеченні економічної безпеки;
- Б. воєнний шлях вирішення економічних конфліктів;
- В. додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави;
- Г. своєчасність і адекватність заходів щодо відвернення загроз і захисту національних економічних інтересів;
- Д. інтеграція національної економічної безпеки в міжнародну економічну безпеку.

10. Об'єктами національної економічної безпеки є:

- А. держава;
- Б. суспільство;
- В. сім'я та окремі громадяни;
- Г. підприємства, установи та організації;
- Д. всі відповіді вірні.

11. Регулятивна функція економічної безпеки держави полягає у:

- А. захисті від існуючих та потенційних загроз
- Б. Постійному провадженні заходів управління на всіх рівнях економічної системи
- В. Впровадженні заходів для мінімізації негативних впливів
- Г. Задоволенні вимог членів суспільства
- Д. Оновленні механізмів протидії загрозам

12. Який принцип економічної безпеки передбачає своєчасність заходів щодо

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

відвернення загроз?

- А. Верховенство закону у забезпеченні економічної безпеки
- Б. Додержання балансу економічних інтересів
- В. Взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави
- Г. Своєчасність і адекватність заходів щодо відвернення загроз
- Д. Пріоритет договірних заходів у вирішенні конфліктів

13. Інноваційна функція економічної безпеки передбачає:

- А. Захист національних економічних інтересів
- Б. Постійне оновлення та вдосконалення системи
- В. Задоволення суспільних потреб
- Г. Ліквідацію майбутніх загроз
- Д. Регулювання економічних процесів

14. Предмет економічної безпеки включає всі перераховані аспекти, ОКРІМ:

- А. Захист національних економічних інтересів від загроз
- Б. Поступальний розвиток економіки
- В. Підтримка стабільності суспільства
- Г. Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки
- Д. Встановлення повного державного контролю над ринком

15. Складовими економічної безпеки держави є

- А. інвестиційно-інноваційна безпека, макроекономічна безпека, продовольча безпека, соціальна безпека;
- Б. виробнича безпека, демографічна безпека, енергетична безпека, зовнішньоекономічна безпека;
- В. фінансова, макроекономічна, інформаційна, енергетична;
- Г. макроекономічна, валютна, інвестиційна, інформаційна;
- Д. вірна відповідь А і Б.

► 4. Самостійна робота

Презентація індивідуальних доповідей – виступ студента (не більше 5 хвилин) із підготовленою презентацією (використовуючи редактори презентацій Microsoft Office PowerPoint, Google Презентації, онлайн сервіс Prezi.com та ін.) за даною темою. Після доповіді відбувається дискусія між студентами на презентовану тему.

Доповіді

1. Екосенсейт економічної безпеки

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Використана література:

1. Грінченко А.Ю. Удосконалення механізмів забезпечення економічної безпеки держави: проблеми, тенденції та перспективи розвитку в умовах соціальних трансформацій. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І.С., 2020. 494 с.
2. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. Х.: Право, 2009. 312 с.
3. Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21.06.2018 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
4. Іванова Н.С. Економічна безпека: навч. посібник / Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. маркетингу, менеджменту та публ. адміністрування. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 139 с.
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 127729.10.2013 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
6. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року / Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>
7. Про Стратегію національної безпеки України / Указ Президента України від 26.05.2015 р., № 287/2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n7>.
8. Knorr Klaus, Frank N. Trager. Economic Issues and National Security. Lawrence: University of Kansas Press, 1977. 437.

Кейс: Індія та російська нафта - дилема економічної безпеки

Ситуація. Дата: 2025 рік

Контекст: Індія стикається з можливістю "нафтового шоку" після рішення США запровадити масштабні санкції проти російської нафтової промисловості. Чотири великі індійські державні нафтові компанії, що становлять понад 60% переробних потужностей країни, вже припинили закупівлі російської нафти. Провести критичний аналіз дилеми економічної безпеки.